

Mai més!

Butlletí d'informació i comunicació de l'**Amical de Mauthausen**
i altres camps de concentració nazis

Sumari

- 1 1936. Fa setanta anys...
- 2 Homenatge de la Generalitat de Catalunya als deportats
- 2 Imágenes y memoria de Mauthausen: València i Sevilla
- 3 Homenatge a Vinaròs
- 3 Ripollet: homenatge i monument
- 3 Presentació del llibre *Memoria en carne viva* a Calanda
- 3 Recordem a...
- 4 Lectures recomanades
- 4 Altres activitats
- 4 Donació
- 4 Agraïment

© Amical de Mauthausen i altres camps de concentració nazis

Sils, 1 baixos - 08002 Barcelona
Tel. 93 302 75 94 - Fax 93 302 75 83
e-mail: A_MAUTHAUSEN@terra.es

REDACCIÓ: Rosa Toran

EDITA: J.J.Gràfics
Tel. 93 555 43 18 - 08328 Alella

Dipòsit legal: B-14.608-2001

S'autoritza la reproducció de fragments citant la procedència.

1936. Fa setanta anys...

1936 - Il ya soixante dix ans...

2005, any en què hem commemorat el 60è aniversari de l'alliberament dels camps, clou amb la renovació del jurament del **Mai Més** i el nostre compromís a favor de la pau, la justícia i la llibertat, valors que defensaren tots els homes i dones que ara fa 70 anys iniciaren la seva lluita contra el feixisme. I com a homenatge a tots ells, us oferim les paraules que ens ha fet arribar la nostra estimada Lise Ricol London:

El cop dels generals traïdors, el juliol del 1936, contra el govern republicà va fer d'Espanya primera línia de combat contra l'avanç del feixisme a Europa i al món.

Abandonat pels països democràtics, privat d'armament, d'avions, per poder vèncer la rebel·lió sostinguda per la intervenció directa de l'aviació i les forces armades de Hitler, de Mussolini i de Salazar, el poble espanyol va trobar al seu costat els 35.000 voluntaris de les Brigades Internacionals, arribats d'una cinquantena de països, per integrar-se a l'exèrcit republicà.

El 1996, el Sr. Joan Raventós Carner, President del Parlament català, adreçant-se als 400 antics Brigadistes convidats a assistir a la commemoració del seixantè aniversari de la creació de les B.I., els va dir:

"... Vosaltres heu conquerit l'honor de ser coneguts com els combatents

de la llibertat perquè vareu comprendre, abans que ningú, ... profetes d'una veritat que hauria d'inscriure's en la consciència de la Humanitat: la llibertat és una i indivisible... Vosaltres heu sigut els protagonistes d'un dels episodis de fraternitat més forts que ha conegut el nostre segle..."

Aquests són els valors comuns que van guiar la lluita del poble espanyol i dels brigadistes que han finalment prevalgut a Espanya, gràcies al retorn de la democràcia i a Europa, gràcies a la derrota de tots els totalitarismes. És, aquest, l'exemple al qual retem avui homenatge, i que volem transmetre a les generacions futures.

Lise Ricol London

ACTIVITATS

HOMENATGE DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA ALS DEPORTATS

El dia 21 d'octubre la Generalitat homenatjà els deportats als camps nazis, en un acte que tingué com a marc el Saló Sant Jordi del Palau de la Generalitat, espai solemne on s'hi reuniren 24 deportats i les seves famílies i amics. Rebut, tots ells, pel President de la Generalitat, a continuació el Conseller Joan Saura exposà l'obligació política de preservar la memòria de l'antifeixisme, Jorge Semprún impartí una conferència i Jaume Àlvarez, president de l'Amical, parlà en nom de tots els deportats.

Gràcies Avi

Diu la dita castellana: "más vale tarde que nunca" I això és el que segurament pensàvem la majoria de presents a l'acte d'homenatge de la Generalitat de Catalunya a les deportades i deportats catalans als camps nazis. Però encara que pugui semblar tard, no és a deshora, ja que s'ha fet coincidir amb el 60è aniversari de l'alliberament dels camps. A tots ens hauria agradat que fos abans, sobretot per a tots els que es mereixien haver-lo rebut i ja no hi van ser a temps, però tot i així, es un gest que deixa molt clares les prioritats del nou govern. Una d'aquestes persones que si que va poder ser homenatjada va ser en Marcel·lí Garriga, un home de la CNT, que va participar en la guerra civil, que va passar des de 1943 fins a 1945 a Buchenwald i, a més a més, avi meu.

Aquest vincle familiar, sumat a l'ideològic, em fa sentir molt proper a aquest acte, a la causa de l'Amical i a la necessitat urgent d'anar recuperant la memòria, per no oblidar i seguir donant les gràcies durant molts anys a totes les dones i homes que van deixar la joventut lluitant per unes idees, contra el feixisme i per fer un món millor. Aquest homenatge de la Generalitat és només una rajola en l'immens mosaic que poc a poc anem construint perquè aquesta lluita no s'oblidi mai. I

estic segur que això no passarà, ja que tota una nova generació estem disposats a que així sigui. Seguirem treballant perquè els ideals que van inundar el Palau de la Generalitat aquell divendres d'octubre del 2005 no quedin només en paraules, sinó que realment acabem aconseguint un món com el que s'havien imaginat. Per tot això no puc deixar de fer des d'aquí l'homenatge més important per a mi: Gràcies per tot Avi.

Enric Garriga

IMÁGENES Y MEMORIA DE MAUTHAUSEN

VALÈNCIA

El 15 de setembre s'inaugurà al Museu d'Història de València aquesta exposició, com a primera etapa del seu itinerari per totes les terres d'Espanya, tal com vàrem comprometre'ns en el moment d'endegar el projecte, impulsat per la nostra Amical i la de França, amb la col·laboració del Ministeri de l'Interior austríac. En l'acte d'inauguració hi estigueren presents el president Jaume Àlvarez, el delegat a València, Blas Mínguez, i el coordinador de l'exposició a Espanya, Joan Calvo, a més del Secretari de Relacions Exteriors del govern d'Àustria i el comissari de l'exposició per aquest país, i representants de l'ajuntament de la ciutat. Els deportats del País Valencià, Francesc Batiste, Francesc Aura i Lluís Estañ, junt amb Jaume Àlvarez, foren els protagonistes de la taula rodona "Mauthausen en primera persona". Paral·lelament a la mostra, els mesos de setembre i octubre, s'han dut a terme un seguit de projeccions i conferències a càrrec de Blas Mínguez, Joan Gallego, Margarida Sala i José Antonio Vidal. Agraïm l'eficient col·laboració del director del Museu, Xavier Martí, en la realització de totes les activitats.

SEVILLA

La segona ciutat que ha acollit l'exposició ha estat Sevilla, gràcies a l'impuls de la *Comissaria para la recuperación de la memoria histórica*. Inaugurada el dia 10 de novembre en los Reales Alcázares, l'acte va comptar amb la presència dels deportats Paco Batiste, Neus Català i de l'andalús Virgilio Peña, que narren la seva experiència, després de l'acte oficial d'inauguració, presidit pel Conseller de la Presidència de la Junta de Andalusia, Gaspar Zarrías, i el Tinent d'alcalde de l'Ajuntament, Antonio Rodríguez. En nom de l'Amical prengué la paraula Rosa Toran que explicà la gestació de l'exposició i el que significa per Andalusia, terra especialment martiritzada, amb més de 900 deportats. La mostra s'ha completat amb un cicle de conferències.

ACTIVITATS

VINARÒS

Organitzat per l'Ajuntament i la Fundació Caixa Vinaròs i amb la presència de Francesc Batiste i els estudiants que participaren al viatge a Mauthausen, es va realitzar un homenatge a les víctimes del camp de concentració. El moment més emotiu va ser el descobriment de l'estela amb el nom dels set vinarossencs, col·locada al cementiri municipal. Música i poemes donaren relleu a l'acte, que es va cloure amb el «toc de silenci». L'Alcalde ressaltà la necessitat que el poble esdevingui un digne hereu de la lluita per la qual van morir els seus conciutadans i el paper de Batiste en la seva incansable lluita de transmissió del seu testimoni.

El 28 de maig, a la Sala d'Actes de la Fundació Caixa Vinaròs, va presentar-se el muntatge visual-poètic-musical "La gue-

rra inacabada", organitzat per l'alumnat de Vinaròs i Tarragona, participant en els actes del 60è aniversari, que posà en comú la seva experiència de la visita, juntament amb l'exdeportat Francisco Batiste.

HOMENATGE I MONUMENT ALS RIPOLLETENCS MORTS EN CAMPS DE CONCENTRACIÓ NAZIS

Per commemorar el 60è aniversari de l'alliberament, i fruit d'una tasca de col·laboració amb l'Amical, ha estat erigit un monument en la seva memòria, el dia 22 d'octubre. L'acte es completà amb un seguit de conferències i l'exhibició de la mostra *Resistents i Deportades*.

CALANDA

Presentació del llibre *Memoria en carne viva*, de Pascual Castejón i Joaquín Mindán

En el marc dels actes programats a la Setmana Cultural, cel.lebrada del 10 al 20 de novembre i organitzada per la Regidoria de Cultura, es va presentar l'obra que recull els moments més destacats de la vida de Pascual Castejón durant la Guerra Civil i del seu confinament als camps d'extermini nazis de Mauthausen, Gusen i Dachau, fins el seu alliberament per les tropes nordamericanes el 29 d'abril de 1945.

Rosa Toran, vicepresidenta d'Amical de Mauthausen presentà el documental «El convoy de los 927»; a continuació intervingueren Julia Moya, regidora d'Afers Socials de l'Ajuntament, que reseguí la trajectòria de la vida de Pascual Castejón; Miguel Castejón, que exposà una emotiva semblança del seu pare; Joaquín Mindán, coautor del llibre, que parlà de la seva gènesi y dels aspectes formals i de contingut, i Joan Calvo, representant de l'Amical a l'Aragó, que subratllà la importància de l'obra per la seva contribució a la recuperació de la memòria històrica. Clogué l'acte l'alcalde Manuel Royo. Tot seguit, amics i familiars de Castejón i de Mindán, així com els representants de l'Amical, soparen junts en un restaurant de la localitat. Paral·lelament del 10 al 20 de novembre es pot visitar, al claustre de la Casa de Cultura, l'exposició «Republicanos españoles en Mauthausen», cedida per l'Amical.

Recordem a:

Pascual Castejón, mort el mes de maig, i al qual es va dedicar un minut de silenci el dia 8 de maig davant el monument de Mauthausen.

Eduardo Frías, mort el mes de maig, al Departament de Lot.

Josep Vidal Martín, soci de l'Amical, que va morir a Mollet del Vallès.

Simon Wiesenthal, mort a Viena als 96 anys, l'home que va dedicar tota la seva vida a la captura de criminals de guerra, escampats arreu del món.

Félix Quesada. Reproduïm l'escrit del seu nebot Carlos Quesada:

Félix Quesada Herrerías, membre del comando Poschacher i deportat al camp de Mauthausen, amb el número 9006, morí el 5 de setembre de 2005 a Antibes, França, a l'edat de 79 anys, després d'una llarga malaltia. Aquesta malaltia, tal com m'explicava, fou conseqüència de la pulmonia que patí en el camp, de la qual no fou ben curat. Treballà fins a la seva

jubilació a l'Hotel Hermitage de Montecarlo. Dedicà bona part de la seva vida a l'Amical a França. Viatjà en el tren de deportats d'Angulema, que arribà al camp el 14 d'agost de 1940, amb el meu pare, la meua tia i els meus avis. El meu pare, amb 11 anys, la meua tia i la meua àvia, foren enviats de retorn a Barcelona.

Un cop arribaren al camp de Mauthausen, el nostre oncle Fèlix s'hi va quedar junt al meu avi, Ciriaco Quesada Torreblanca, militant de la CNT al Prat de Llobregat. Va entrar al camp als 14 anys i segons s'indica al llibre Lo que Dante no pudo imaginar. Mauthausen-Gusen, escrit pel deportat Amadeo Sinca Vendrell, dels pares i fills que entraren junts, van ser els únics alliberats amb vida. El 1944 passà a formar part del comando Poschacher, format per 40 joves espanyols, que podien sortir del camp i gràcies als quals es van poder treure les fotografies que més tard foren utilitzades al procés de Nuremberg. El meu avi va morir el 1984, després de venir a Espanya un sol cop, el 1980. Des

de 1965 l'oncle Fèlix venia regularment a Espanya i vàrem poder gaudir de la seva companyia, així com el de poder estar amb el seu germà i nebots. Nosaltres també viatjàvem a França cada any a visitar la nostra família. Fa dos anys m'envià la següent poesia:

Murieron por aquel camino que eran jóvenes,
Murieron mis amigos,
Murieron Padres, Hijos y hermanos,
Que subieron por aquel camino.
Yo soy testigo, porque a la edad de 14 años
junto a mi padre,
También subimos los dos por aquel maldito
camino.
Mauthausen, campo triste y siniestro
Campo de esclavitud
Campo con tus esclavos
Que les quitaste la vida y la salud.
En Mauthausen era el invierno
Y el humo por la chimenea del crematorio
Salía lento.
Quemaron miles y miles de Republicanos
Españoles,
Que sin poderlos olvidar,
Los llevo siempre en el pensamiento.

Tio Félix, mai t'oblidarem.

LECTURES RECOMANADES

CALCERRADA GUIJARRO, Enrique, *Republicanos españoles en Mauthausen*, Ed Caligrama, Benalmádena 2003, 355 pàgs. Autobiografia que narra el periple d'aquest home, nascut a Madrid, combatent a diversos fronts durant la Guerra d'Espanya, internat a Barcarés i allistat a la 115 CTE. Protagonista de diverses fugues després de la captura pels alemanys, des d'Epinal es traslladat al stalag VIII C a la Baixa Silèsia i internat a Mauthausen el gener de 1941, als 22 anys. El protagonista dedica bona part del relat al seu captiveri a Gusen, on junt amb els 800 espanyols supervivents va poder viure l'arribada dels americans. L'obra conté un annex amb la relació dels 3.820 republicans morts a Gusen.

GOLDENSHON, Leon, *Las entrevistas de Nuremberg*, Taurus, Madrid 2004, 590 pàgs. Sota l'edició i introducció de l'historiador Robert Gellately, l'obra ofereix les 33 entrevistes realitzades per Goldenshon, psiquiatra de l'exèrcit nordamericà que va rebre l'encàrrec d'entrevistar als encausats o testimonis de Nuremberg. A través de les paraules dels líders nazis, l'autor va aconseguir treure a la llum les seves motivacions o la seva moralitat, sense que hi manqués el recurrent argument de l'acusació als superiors i la no acceptació general de cap mena de culpa en les seves accions.

HACKL, Erick, *La boda de Auschwitz*, Columna, Barcelona 2004, 179 pàgs. L'autor, vinculat al grup de republicans que romanen a Àustria, narra en aquesta obra el fet històric del casament d'una

catalana amb un deportat a Auschwitz, assassinat més tard al mateix camp. A partir del recurs literari de reconstruir la història a través de personatges actuals relacionats familiarment amb els protagonistes, Hackl s'endinsa en la història del món dels combatents estrangers a la Guerra civil, els refugiats i la vida pertorbadora en els camps de concentració que feia possible la coexistència de la mort amb l'amor.

HASTINGS, Max, *Argamedón. La derrota de Alemania 1944-1945*, Crítica, Barcelona 2005, 849 pàgs. Hastings, periodista i especialista en història de la 2ª Guerra Mundial, se centra en aquesta ocasió en la darrera gran campanya de la guerra, la dramàtica i dura conquesta d'Alemanya, que provocà més d'un milió de morts. A partir de la utilització d'informacions proporcionades per testimonis, a més d'una gran profusió de fons documentals, l'autor dedica la primera part al que fou pròpiament la campanya militar per acabar amb la confusa situació que es viu a Alemanya, on han confluït militars i civils de procedències i trajectòries ben diverses.

MILLU, Liana, *El fum de Birkenau*, Quaderns Crema, Barcelona 2005. 191 pàgs. Amb un pròleg de Primo Levi, aquesta obra, publicada a Itàlia l'any 1947, significa un esfereïdor i intens testimoni de l'Holocaust, des del punt de vista de la dona. L'autora, una mestra jueva que des de la Resistència va ser deportada a Auschwitz, en sis relats i amb un llenguatge mesurat i sensible, narra la

quotidianeïtat del camp de concentració, on els fets que hi esdevenen escapen a tota comprensió humana.

NÚÑEZ TARGA, Mercè, *El carretó dels gossos. Una catalana a Ravensbrück*. Edicions 62, Barcelona 2005, 125 pàgs. Ha arribat a les llibreries la desitjada reedició d'aquesta obra publicada l'any 1980, en la qual Mercè Núñez, que fou una activa delegada de l'Amical a Galícia, repassa la seva trajectòria, des de la captura per la Gestapo, la terrible estada al camp de Ravensbrück i el seu testimoni en el judici a Carcassona, l'any 1945, contra l'agent responsable de la seva captura. En un emotiu pròleg, el seu fill, Pablo Iglesias Núñez, emfasitza els anys de joventut de la seva mare; secretària de Pablo Neruda, militant del PSUC i perseguida i empresonada pel franquisme, fins a la seva fugida a França, l'any 1942, on la seva participació a la Resistència li valgué la deportació a Ravensbrück, sense oblidar el seu compromís polític, tant a França com a Espanya, al seu retorn.

ONTAÑÓN TOCA, Antonio, *Rescatados del olvido*. Ed. del autor, Santander 2002, 421 pàgs. L'autor, president de l'associació càntabra Héroes de la República y la Libertad, ha fet un valuós esforç per rescatar en aquesta obra la memòria dels 800 afusellats republicans a Cantàbria entre 1937 i 1948. El llibre conté, a més, una nodrida documentació referida als bombardejos de Santander o a la repressió franquista i una impressionant mostra de testimonis sobre els represaliats.

ALTRES ACTIVITATS

Calella. 15 al 27 de setembre. Exposició *Exili, Resistència i Deportació*.

La Garriga. 30 setembre a 16 d'octubre. Exposició *Resistents i Deportades*.

Granollers. 14 d'octubre. Estrena al Museu del documental *Memòria de l'infern*, a partir de reflexions i vivències al camp de Mauthausen en els dies de la commemoració d'enguany. Josep Egea i Francesc Batiste, protagonistes del reportatge junt a Eusebi Pérez, assistiren a l'acte.

Premià de Dalt. Exposició *Exili, Resistència i Deportació*, del 29 d'octubre al 6 de novembre, a l'Espai Arts i Lletres de la Societat Cultural Sant Jaume.

Zujaira-Pinos Puentes (Granada). El 5 de novembre es dugué a terme un emotiu homenatge a les 20 víctimes de Mauthausen, amb una nodrida presència de familiars, i amb el deportat Josep Egea, i Xavier Tarafa, en nom de l'Amical. Fins el dia 16 hi fou exposada la mostra *Resistents y Deportadas*, complementada amb diverses conferències.

Tkandio (Biscaia). Exposició *Republicanos en Mauthausen*, del 22 de novembre al 12 de desembre.

Santa Coloma de Gramenet. Exposició *Exili, Resistència i Deportació*, del 12 de desembre al 7 de gener.

DONACIÓ

Agraïm a Dèlia Escuer Martínez la donació dels fons audiovisual i bibliogràfic del seu pare, el que fou el nostre president, Joan Escuer.

AGRAÏMENT

L'Amical vol dedicar un record a Antoni Fradera Mayolas, deportat a Mauthausen, i a la seva vídua Maria Giró Marsal, que persisteix en la labor que va iniciar el seu marit. Fradera, un dels fundadors de l'Amical, al costat de López Arias, Bonet, Amat-Piniella i Pagès, impulsà reunions a casa seva, als anys 60, on també assistiren, en alguna ocasió, membres de l'Amical de París.